

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi saaristolaiksi

Kunnanhallitus 30.03.2026
167/00.04.00/2025

Maa- ja metsätalousministeriö on pyytänyt kunnalta lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi saaristolaiksi sekä siihen liittyvästä valtioneuvoston asetusluonnoksesta saaristoasiain neuvottelukunnasta.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi saaristolaki. Voimassa oleva laki saariston kehityksen edistämiseksi kumottaisiin. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelmaan Vahva ja välittävä Suomi sisältyy kirjaus saaristolain päivittämisestä.

Esityksen tavoitteena on edistää saariston elinvoimaa ja vastata muuttuneeseen toimintaympäristöön saaristossa ja yhteiskunnassa. Ehdotetussa laissa säädettäisiin kuntien ja hyvinvointialueiden velvollisuudesta huolehtia siitä, että saariston vakituisilla asukkailla on käytettävissään palvelut saariston erityisolot huomioon ottaen sekä siitä, että saariston elinvoiman kehitys ja erityispiirteet otetaan huomioon saaristoa koskevassa päätöksenteossa. Laissa ehdotetaan säädettäväksi myös, että saariston erityisolosuhteet on otettava huomioon tuen tarvetta lisäävänä tekijänä muun lainsäädännön tukitoimien suunnittelussa ja kohdennuksessa.

Laissa ehdotetaan säädettäväksi valtion velvollisuudesta huolehtia yhteysalusliikenteen järjestämisestä niin, että ulko- ja välisaaristossa olisi käytettävissä vakituisen asumisen kannalta välttämättömät palvelut. Palveluiden olisi oltava joustavat sekä maksuttomat tai hinnaltaan kohtuulliset. Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi yhteysalusliikenteen varautumisvelvollisuudesta. Yhteysalusliikenteen palveluntuottajan olisi varauduttava normaaliolojen häiriötilanteisiin sekä valmiuslaissa tarkoitettuihin poikkeusoloihin ja huolehdittava toiminnan jatkumisesta niiden aikana.

Lisäksi laissa ehdotetaan säädettäväksi, että saaristoa ja siihen kuuluvia vesialueita koskevissa alueidenkäyttölain mukaisissa kaavoissa ja muissa suunnitelmissa on otettava huomioon saaristolaissa säädetyt tavoitteet. Laissa ehdotetaan säädettäväksi myös avustuksesta saariston luonnon, maiseman ja kulttuuriympäristön hoitoon. Elinvoimakeskukset myöntäisivät avustuksen hakemuksesta valtion talousarvion rajoissa valtionavustuslain mukaisena valtionavustuksena.

Laissa ehdotetaan säädettäväksi lisäksi valtioneuvoston velvollisuudesta saattaa eduskunta ajan tasalle antamalla eduskunnalle saariston tilanne- ja kehityskuva. Lisäksi laissa ehdotetaan säädettäväksi parlamentaarisesta saaristoasian neuvottelukunnasta, jonka valtioneuvosto asettaisi. Maa- ja metsätalousministeriö vastaisi tilanne- ja kehityskuvan valmistelusta, ja saaristoasian neuvottelukunta toimisi maa- ja metsätalousministeriön yhteydessä. Laissa ehdotetaan säädettäväksi kuitenkin myös siitä, että saaristopolitiikan toteutus ja seuranta kuuluisivat toimialallaan kullekin ministeriölle.

Lausuntopyynnön mukaisella jaottelulla kunnanhallitus nostaa esiin seuraavat luonnoksesta annettavat kommentit:

3–6 § sekä niiden perustelut

Lakiluonnos velvoittaa kunnat ja hyvinvointialueet turvaamaan saariston palvelut sekä huomioimaan erityisolosuhteet. Päätöksenteossa on otettava huomioon saariston elinvoima ja saaristokuntien erityispiirteet. Saaristokuntien elinvoiman arvioinnissa on huomioitava saariston kausiasutus ja monipaikkaisuus. Nämä saattavat moninkertaistaa väestöpohjan etenkin kesäkaudella. Kausiasukkaiden palvelutarve aiheuttaa merkittävää lisäkuormitusta, joka tulee huomioida lainsäädännössä.

Arvioinnissa käytettävien mittaristojen laatu on ratkaisevaa, eikä niiden ei tule perustua maakuntatason keskiarvoihin. Kriteerit tulisi valmistella yhteistyössä saaristokuntien kanssa.

Saaristokuntien erityispiirteiden kustannusvaikutukset ovat huomattavia ja valtion tulee turvata niitä vastaava rahoitus. Perusteluissa tulisi korostaa palvelujen järjestämisen kuljetus- ja logistiikkahaasteita, erityisesti vesireittien varassa olevilla alueilla.

7–8 §:ään sekä niiden perustelut

Lailla valtio veloitetaan järjestämään yhteysalusliikenne ulko- ja välisaaristoon. Samalla pitää varmistaa, että palvelut ovat maksuttomia ja joustavia.

Järjestämisvelvollisuuden osalta on huolehdittava siitä, että palvelutaso on riittävä sekä talvi- että kesäkaudella sekä kausipiikkien huomioiminen. Perusteluissa tulisi vahvistaa, että saaristokuntia kuullaan säännöllisesti liikenteen suunnittelussa sekä, että yhteysalusliikenteen kilpailutuksissa on varmistetaan toimijoiden osaaminen ja paikallistuntemus.

9–10 §:ään sekä niiden perustelut

Erityisen kannatettava on säännös, jonka mukaan saaristoisuuden huomioiminen tukitoimien suunnittelussa ja kohdennuksessa on katsottava tuen tarvetta lisääväksi tekijäksi.

11–12 §:ään sekä niiden perustelut

Alueiden käytön ja kaavoituksen osalta todetaan, että liiallinen sääntely voi vaikeuttaa paikallisesti tarkoituksenmukaista maankäyttöä. Kaavoitusohjauksen tulee olla joustavaa. Lainsäädäntö ei saa lisätä kuntien hallinnollista taakkaa ilman vastaavaa resurssitukea.

Kustavin kunta kannattaa avustusjärjestelmää. Rahoituksen tulee olla pitkäjänteistä, eikä sen tulisi olla vuosikohtaisesta hausta riippuvaista. Myös pienhankkeiden tukeminen tulee turvata, sillä ne ovat kunnille kustannustehokkaita ja vaativat vähemmän henkilöresursseja.

Kommentit vaikutuksista

Vaikutusten arvioinnissa tulee selkeämmin kuvata taloudelliset vaikutukset saaristokunnille. Palveluveloitteiden ja varautumisvelvollisuuksien kustannusvaikutukset ovat merkittäviä. Tämä tulee tuoda läpinäkyvästi esille.

Lakiluonnos lisää kunnille velvoitteita, joten valtion tulee kompensoida kustannukset valtionosuusjärjestelmän kautta ja kehittämällä valtionosuusjärjestelmää vastaavasti.

Yhteysalusliikenteen vaikutukset alueen elinkeinoihin, työmatkaliikenteeseen ja matkailuun tulisi sisällyttää vaikutusarvioihin.

Kommentit saaristoasian neuvottelukunnan osalta

Kustavin kunta kannattaa neuvottelukunnan asettamista. Pienten saaristokuntien edustus tulisi varmistaa erikseen. Lisäksi perusteluihin tulisi kirjata saaristokuntien mahdollisuus suoraan vuorovaikutukseen neuvottelukunnan kanssa.

Esittelijä kunnanjohtaja Rauno Peltola

Kunnanjohtajan päätösehdotus

Kunnanhallitus päättää antaa esittelytekstistä ilmenevän lausunnon ja valtuuttaa kunnanjohtajan siirtämään sen lausuntopalveluun.

Kunnanhallituksen päätös

Täytäntöönpano